

Archiv obce Úněšov

1924–1940

Inventář

EL NAD č.: 163

AP č.: 314

Zuzana Kliková, Mgr. Jiří Kříž

Plasy 2015

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	6
III. Archivní charakteristika archivního fondu	6
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	6
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	6
Seznam použitých pramenů a literatury	7
Inventární seznam	9

I. Vývoj původce archiválií

Úněšov (něm. Anischau, lid. Honischau) leží 18 km severovýchodně od Stříbra na stejnojmenném katastrálním území v nadmořské výšce 527 m. Název vsi byl podle Antonína Profouse odvozen z osobního jména Uněslav. První písemné zmínky o Úněšově se v písemných pramenech objevují v polovině 14. století. Ves byla tehdy rozdělena na tři části, v jejichž držení se vystřídala řada drobných feudálů. Pravděpodobně někdy v průběhu 16. století byla připojena ke statku Podmokly. V roce 1676 přešel Úněšov, tehdy ještě jako součást podmokelského statku, do majetku premonstrátského kláštera v Teplé, při kterém zůstal až do roku 1848 (resp. 1850), kdy došlo ke zrušení poddanství, a tím i patrimoniální správy. Nejnižším správním článkem se staly samosprávné místní obce, a to na základě tzv. Stadionova prozatímního obecního zřízení č. 170/1849 říšského zákoníku ze dne 17. března 1849. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada. Na Stadionovo prozatímní obecní zřízení pak v mnohém navazoval v roce 1862 vydaný rámcový říšský obecní zákon (č. 18/1862 říšského zákoníku), který měl v některých svých ustanoveních přímou platnost, zatímco jiné jeho předpisy byly realizovatelné prostřednictvím zemských prováděcích zákonů. V roce 1864 tak vešlo v platnost obecní zřízení a řád volební pro Čechy (č. 7/1864 zemského zákoníku českého).

V novém územněsprávním členění v roce 1850 připadl Úněšov do politického okresu Planá a soudního okresu Bezručice v Chebském kraji. Místní obec Úněšov se patrně už od toho roku sestávala z osad Úněšov, Podmokly (Podmohl) a Pichl (po roce 1945 pod názvem Lípa). Osada Úněšov zahrnovala ještě přidělená místa Schöblmühle (Schöbermühle, Schöberův mlýn) a Lischka (Liška), k osadě Podmokly patřily Schneidmühlhäusel a samota Rosowa (Hroznata, později Rozvadov). V rámci správní reformy (č. 274/1854 říšského zákoníku) byla místní obec Úněšov přearována ze soudního okresu Bezručice do kraje Plzeňského a soudního okresu Město Touškov. V letech 1855–1868 tak náležela do správního obvodu smíšeného okresního úřadu v Městě Touškově. V roce 1868 byl pak touškovský soudní okres začleněn do nově zřízeného politického okresu Stříbro. Farou a školou příslušela obec do Číhané (Čihana). Škola, resp. zimní expozitura číhanské školy, byla v Úněšově otevřena 1. února 1928. Jen ojediněle navštěvovali někteří úněšovští žáci českou menšinovou školu v Číhané, založenou v roce 1926. Výjimkou byla osada Pichl patřící k obvodu fary v Pernarci (Pernharz). Zdejší děti navíc docházely od roku 1894 do školy ve Hvozdě anech (Woschana)¹. Od poloviny 19. století začaly děti z Podmokel, původně přiškolených do Číhané, navštěvovat číhanskou expozituru v Hůrkách (Hurkau), jež byla v roce 1870 přeměněna na samostatnou školu.

Podle výše uvedených zákonných ustanovení byly v Úněšově zřízeny dva orgány – obecní výbor (volený na tři roky) a obecní představenstvo. Obecní výbor byl kolegiální orgán, rozhodující většinou hlasů. Měl usnášecí a dozorčí moc a ze svého středu si volil obecní představenstvo, složené z obecního představeného – starosty, jenž prováděl usnesení obecního výboru, a alespoň dvou radních. Podle pamětní knihy se prvním starostou obce stal dosavadní rychtář Johann Schmollick.

V roce 1919 vstoupila v platnost novelizovaná ustanovení o volebním řádu a o obecním zřízení (zákon č. 75/1919 Sb. a č. 76/1919 Sb.). V čele obce tak stálo obecní zastupitelstvo (dřívější obecní výbor), které si ze svého středu volilo obecní radu (dřívější obecní představenstvo), tvořenou starostou a radními. Tři roky po prvních obecních volbách bylo na základě výnosu ministerstva vnitra č. 64030/22 ze dne 28. 8. 1922 povoleno rozdělení místní obce Úněšov ve dvě samostatné politické obce – Úněšov a Podmokly (publikovaného

¹ V letech 1894–1897 fungovala jako expozitura školy v Číhané, od roku 1897 samostatná obecní škola.

v Zemském zákoníku č. 12/1924 Z.z.)

Vzhledem k převážně zemědělskému charakteru obce i k tomu, že zde žilo výhradně německy hovořící obyvatelstvo, lze v obecních orgánech předpokládat převahu strany Bund der Landwirte (Svaz zemědělců), jež měla v obci od roku 1919 také svoji místní politickou organizaci. Mládežnická organizace – Bund der deutschen Landjugend (Svaz německé venkovské mládeže) – vznikla v roce 1935. V téže roce byla v obci založena i odbočka Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana) se 30 členy. V parlamentních volbách v roce 1935 pro tuto stranu hlasovala většina úněšovských voličů². Je tedy pravděpodobné, že obdobného výsledku mohla dosáhnout i v obecních volbách a získat tak většinu ve zdejším zastupitelstvu.

Po záboru českého pohraničí v roce 1938 se obec Úněšov stala součástí říšské župy Sudety, náležela do obvodu vládního prezidenta v Chebu se sídlem v Karlových Varech a spadala do působnosti landráta ve Stříbře. Nařízením ze dne 10. listopadu 1938 bylo s platností od 20. listopadu 1938 na sudetoněmeckém území zavedeno německé obecní zřízení (Deutsche Gemeindeordnung) z 30. ledna 1935.

Činnost Obecního úřadu v Úněšově byla ukončena v květnu 1945, správu obce poté převzala místní správní komise v čele s Karlem Němcem.

Počet obyvatel a domů

Rok	Počet obyvatel			Počet domů		
	Úněšov	Pichl	Podmokly	Úněšov	Pichl	Podmokly
1850	212	44	114	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno
1869	268	77	123	45	9	19
1880	274	68	123	46	8	20
1890	278	67	130	47	8	20
1900	260	66	119	47	9	20
1910	273	71	120	50	8	20
1921	275	52	132	51	8	21
1930	297	58	-	57	9	-

Seznam doložených starostů³

Johann Schmollick	1850–1852
Thomas Klaubauf	1852–1858
Prokop Klaubauf	1858–1864
Adalbert Heidl	1864–1873

² Sudetendeutsche Partei – 131 hlasů (poslanecká sněmovna)/109 (senát), Bund der Landwirte – 45/41, Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei (Německá sociálnědemokratická strana) – 16/15 ad. (viz pamětní kniha str. 54).

³ Podle pamětní knihy obce

Wenzl Schott	1873–1882
Josef Wuschek	1882–1886
Andreas Sacher	1886–1889
Wenzl Prohorsch	1889–1895
Josef Bachmann	1895–1898
Josef Köhler	1898–1919
Johann Sacher	1919–1923
Franz Helmer	1923–1931
Richard Teschauer	1931–1940
Josef Bachmann	1940–?

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Fond Archiv obce Úněšov tvoří pouze pamětní kniha z let 1924–1940. Z dochované archiválie není zřejmé, kde a jakým způsobem byla ukložena.

Dne 26. listopadu 1954 provedl archivář Jaroslav Vavřík prohlídku a skartaci písemností na Místním národním výboru v Úněšově. Do okresního archivu v Plasích převzal pouze vybranou agendu MNV, kronika obce a ani jiná písemná dokumentace Obecního úřadu v Úněšově tehdy nalezena nebyla. Víme jen, že pamětní kniha byla už v roce 1977 uložena v plaském archivu, úněšovská kronikářka Jiřina Bayerová ji měla toho roku zapůjčenou k prostudování. Za jakých okolností a kdy byla kronika do archivu nakonec předána, se bohužel nepodařilo zjistit. Kniha přírůstků obsahuje pouze dodatečný zápis z roku 1996 (č. přírůstkové 1027) s datem 26. listopadu 1954, tehdy však – jak bylo už výše zmíněno – kronika převzata nebyla.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Původcem archivního fondu AO Úněšov je Obecní úřad v Úněšově. Pořádání a inventarizace proběhly na základě vyhlášky 645/2004 sb., metodického pokynu Archivní správy MV (Metodický návod na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce, Archivní správa MV v Praze dne 31. ledna 2000, čj. AS/1-284/2000) a Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. března 2010 (čj. SOAP/006-0767/2010) a jeho dodatku č. j. SOAP006-1300/2014.

Během generální inventury došlo ke změně časového rozmezí pamětní knihy z původního 1924–1927 na 1924–1940 a zpřesnění metráže. Pravidelné záznamy v kronice končí rokem 1937, v roce 1940 byla pouze opravena léta úřadování u posledních dvou starostů (str. 17). Vnitřní skartace nebyla provedena. Pamětní kniha je psaná německy a je uložena v kartonu. V době zpracování fondu se nacházela ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Dochovaná pamětní kniha obce poskytuje řadu cenných údajů o vývoji obce, společenském životě a částečně také o zdejší obecní samosprávě. Kronika byla založena v roce 1924 a v jejím vedení se postupně vystřídali dva kronikáři – Josef Köhler a Wenzl Gröschl (oba rolníci). Kniha obsahuje rovněž několik fotografií drobných sakrálních památek i podobenku druhého kronikáře Wenzla Gröschla.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Fond Archiv obce Úněšov uspořádala Kateřina Nová a Zuzana Kliková. Inventář zpracovala Zuzana Kliková v lednu 2012 a čistopis Mgr. Jiří Kříž v březnu 2015 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 23. 03. 2015

Zuzana Kliková, Jiří Kříž

Seznam použitých pramenů a literatury

I. Prameny

Tištěné prameny

- Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis Archidioeceseos Pragenae.* Praha, 1860.
- Ortsbuch für den Reichsgau Sudetenland.* Haida, 1939.
- Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaseirthum Oesterreich,* 1849.
- Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaseirthum Oesterreich,* 1862, Teil IV., (Nr. 13, 5. 3.).
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého,* 1919 (částka 16., 31. 1. a 7. 2.).
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého,* 1945 (částka 3., 5. 5.).
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého,* 1922 (částka 7., 28. 1.).
- SCHWARZ, František. *Výklad zákona obecního: zřízení obecní a řád volení v obcích.* Praha, 1898.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1872.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1886.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1893.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1907.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1913.
- Statistický lexikon obcí v Čechách.* Praha, 1924.
- Statistický lexikon obcí v Zemi české.* Praha, 1934.
- Verzeichniss der Orts-Gemeinden im Königreiche Böhmen.* Prag, 1861.
- Zákony a nařízení pro Království české,* 1864 (částka 2., 16. 4.).
- Zevrubný popis rozdělení země Království českého.* Praha, 1854.

II. Literatura

- BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. – Západní Čechy.* Praha, 1985.
- BUKAČOVÁ, Irena – FÁK, Jiří a kol. *Severní Plzeňsko I. Historicko-turistický průvodce č. 7.* Plzeň, 1996.
- FLÖGEL, Jaroslav. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře.* Praha, 1933.
- HERZIG, Anton. *Die Gemeinden des Landkreises Mies.* Dinkelsbühl, 1975.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost.* Praha, 2005.
- HUBKA, Petr – VITOUŠOVÁ, Marie. *Školy v Číhané 1890–1953 (1957): inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 27]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 1984.
- NOVÁKOVÁ, Božena a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla N–Ž.* Praha, 1991.
- PALACKÝ, František. *Podrobný popis Království českého.* Praha, 1848.
- PELANT, Jan. *Plzeň sídlem krajského úřadu 1751–1868. Západočeský historický sborník I.* Plzeň, 1995.
- POSEL, Miroslav. *Kronika mého kraje I. Od prvopočátku do května 1945* [nepublikovaný

strojopis]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 1979.

POSEL, Miroslav. *Kronika mého kraje II. Od května 1945* [nepublikovaný strojopis]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 1980.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. IV. díl – S–Ž*. Praha, 1957.

SOMMER, Johann Gotfried. *Das Königreich Böhmen, 6. Band Pilsner Kreis*. Praha, 1838.

VRBATA, Jaroslav. Přehled vývoje veřejné správy v odtržených českých oblastech v letech 1938–1945. *Sborník archivních prací*, 1962, roč. 7, č. 2, s. 45–87.

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Ev. jedn. č.
Knihy			
1	Pamětní kniha	1924–1940	ukn 1

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Úněšov
Značka archivního fondu:	AO Úněšov
Časový rozsah:	1924–1940
Počet evidenčních jednotek:	1 (1 úřední kniha)
Počet inventárních jednotek:	1
Rozsah v bm:	0,11
Stav ke dni:	23. 03. 2015
Zpracovatelky archivního fondu:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Zpracovatelé archivní pomůcky:	Zuzana Kliková, Mgr. Jiří Kříž
Počet stran:	11
Počet exemplářů:	4
Schválila:	PhDr. Hana Říhová dne 23. 03. 2015 č. j. SOAP/060-90/2015